

ANONİM ŞİRKETLERDE HİSSEDARLARA BEDELSİZ HİSSE SENEDİ VERİLMESİ

Yılmaz SEZER*

I- GİRİŞ

Ticaret şirketlerinin uygulamaya ilişkin genel esaslarının belirlendiği Türk Ticaret Kanunu hükümlerinde anonim şirketlerin hissedarlarına bedelsiz hisse senedi vermesi konusunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak ülkemizde yaşanan yüksek oranlı enflasyon nedeniyle, Vergi Kanunlarında yapılan çeşitli düzenlemelerde şirketlerin ortaklarına belirli şartların gerçekleşmesi halinde bedelsiz hisse senedi vermeleri konusu düzenlenmiş bulunmaktadır.

Anonim şirketlerde hissedarlara bedelsiz hisse senedi verilmesi uygulaması ancak şirketin sermaye artırımını sırasında gerçekleştirebileceği bir işlemdir. Anonim şirketler kuruluşları sırasında hissedarlarına bedelsiz hisse senedi veremezler. Dolayısıyla anonim şirketlerin bedelsiz hisse senedi verebilmesinin ilk şartı sermaye arttırımına gitmesidir. Aksi takdirde bedelsiz hisse senedi çıkaramaz.

Şirketin sermaye artırımını sırasında çıkarmış olduğu bedelsiz hisse senetlerinin, tüm hissedarlara hisseleri oranında verilmesi gerekmektedir.

II- SERMAYE ARTTIRIMI:

Anonim Şirket, işlerini geliştirmek yeni yatırımlar yapmak enflasyonist ortam nedeni ile eriyen sermayelerinin değerini korumak ve getirilen yasal zorunluluklar nedeni ile, sermayelerini arttırmırlar. Anonim şirketlerin sermaye arttırımı işlemini gerçekleştirebilmeleri için önceki sermayenin, arttırmıdan önceki sermayenin, tamamının ödenmiş olması gerekmektedir.

Anonim şirketlerde sermaye arttırımına yetkili organ genel kuruldur. Genel kurulda sermaye arttırımına ilişkin alınacak karar sonucu, ana sözleşmede yapılması gereken tadilat işlemleri gerçekleştirilerek, gerekli ana sözleşmenin tescil ve ilan edilmesi ile sermaye arttırım işlemi gerçekleştirilmiş olmaktadır. Şirketlerin sermaye arttırmalarında kullandıkları finansman kaynaklarını iki ana başlık altında grublandırabiliriz.

(*) (SMMM) Eski Vergi Denetmeni

- Sermayenin Dış Finansman Kaynakları Kullanmak Suretiyle Artırılması,

- Sermayenin İç Finansman Kaynakları Kullanmak Suretiyle Artırılması,

Sermayenin dış finansman kaynakları ile artırılması halinde artırılan sermayenin yükü şirket ortaklarınca karşılanmaktadır. Artırılan sermaye mevcut şirket ortaklarınca hisseleri oranında karşılanabileceği gibi, şirkete yeni ortak almak yoluyla da sermaye arttırımına gidilebilir. Dış finansman kaynaklarının bir diğer şekli ise; Sermaye Piyasası Mevzuatı gereğince hisse senetlerinin halka arz yolu ile sermayenin arttırılmasıdır.

Şirketler sermayesinin dış finansman kaynakları kullanılmak suretiyle arttırılma durumunda, hissedarlara bedelsiz hisse senedi verilmesi mümkün değildir. Bedelsiz hisse senedi verilebilmesi için sermayenin iç finansman kaynakları kullanılmak suretiyle arttırılmış olması gerekmektedir.

III-İÇ FİNANSMAN KAYNAKLARI

Anonim Şirketler tarafından iç kaynaklar kullanılmak suretiyle sermaye arttırımına gidildiği durumda, arttırılan sermayeyi temsil etmek üzere hissedarlara bedelsiz hisse senedi veya bedelsiz iştirak hisseleri verilmektedir.

Sermayenin iç kaynaklar kullanılmak suretiyle arttırılması esas itibariyle, işletmenin pasif hesapları arasında yapılan bir mahsup işle-

minden ibarettir. Bu şekilde sermayenin arttırılması halinde aktif hesaplarda herhangi bir değişiklik meydana gelmez. Aşağıda açıklandığı üzere bedelsiz hisse senedinin verilebilmesi için belirli şartların gerçekleşmiş olması, işletmede çeşitli şekillerde oluşturulmuş fonların bulunması gerekmektedir.

İşletmede oluşturulan bu fonların sermayeye ilave edilmesi halinde bu fonlara karşılık olmak üzere hisse senedi çıkarılır ve bu çıkarılan hisse senetleri şirket hissedarlarına bedelsiz olarak dağıtılır. Şirket hissedarları arasında imtiyazlı hisse sahiplerinin olmaması durumunda esas olan hissedarlara hisseleri oranında bedelsiz hisse senedi verilmesidir. Ancak imtiyazlı hisse senedi sahiplerinin olması durumunda ana sözleşmede öngörülen imtiyaz hükümlerine göre bedelsiz hisse senedi dağıtımı yapılır.

İç Finansman kaynaklarını oluşturan fonlar sermaye yedekleri ve kar yedekleri olmak üzere iki gruba incelenebilir.

A) SERMAYE YEDEKLERİ:

Sermaye yedekleri şirketin vergiye tabi karından ayrılır bir unsur olmayıp, çeşitli değerlendirme farklılıkları nedeniyle sermayede meydana gelen kayıpları karşılamak üzere fiktif olarak oluşturulan fonları ifade etmektedir. Bu fonların sermayeye ilave edilmesi şeklinde sermayenin arttırılmasında da sermayede reel anlamda bir artış meydana gelmemektedir.

Sermaye yedekleri ile sermaye arttırımına gidildiği durumlarda sermaye yedekleri mahiyetleri icabı bir kar dağıtımı söz konusu değildir.

Mevzuatımıza göre, sermaye yedeği olarak nitelendirilen, sermayeye ilavesi kar dağıtımı sayılmayan ve sermayeye ilavesinedeniyle şirket hissedarlarına bedelsiz hisse senedi verilen fonlar aşağıda açıklanmıştır.

a) Hisse Senedi İhraç Primleri:

Tek düzen hesap planında "520-Hisse Senetleri İhraç Primleri" hesabında izlenen bu fon; sermaye arttırımına giden anonim şirketlerin, nominal bedelden daha yüksek bir fiyat üzerinden hisse senedi çıkarılması durumunda ihraç fiyatı ile nominal bedel arasındaki fark Türk ticaret Kanunu 466/1 maddesi gereğince yedek akce olarak kabul edilir ve bu hesapta muhasebeleştirilir.

Hisse senedi ihraç primleri uygulamada emisyon primi olarak adlandırılmaktadır.

b) Hisse Senedi İptal Karları:

Tek düzen planında "521 - Hisse Senedi İptal Karları" hesabında izlenir. Bu fon Türk Ticaret Kanunu'nun 407. maddesi hükmü gereğince, oluşturulur. Sermayeye tahhüt borcunu yerine getirmeyen ortağın hisse senedi iptal edilerek yerine yeni ortak alınması durumunda, yeni ortaktan söz konsesler karşılığı tahsil edilen tutar ile

hisselerin nominal bedeli arasında fark varsa bu fark eski ortağın ödediği tutardan mahsup edilerek artan kısım (yeni hisse senetleri nominal değer altında satılmamışsa eski ortağın ödediği tutarın tamamı) bu hesapta bir yedek olarak muhafaza edilir.

c) Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları: Hesap planında "522 - M.D.V. Yeniden Değerleme artışları Hesabında" muhasebeleştirilir. İşletmenin aktifine kayıtlı maddi duran varlıkların Vergi Usul kanunu hükümlerine göre yeniden değerlendirilmesinden oluşan değer artışları bu fonda toplanır.

d) İştirakler Yeniden Değerleme Artışları:

Hesap Planında "523 - İştirakler Yeniden Değerleme Artışları Hesabında" muhasebeleştirilir. İşletmenin iştirakleri ve bağlı ortaklıkları bünyesinde yapılan yeniden değerlendirme nedeniyle oluşan değer artışlarının sermayeye eklenmesi sonucunda şirkete bedelsiz olarak verilen hisse senetleri ve payları bu hesapta izlenir. Oluşturulan bu fon sermayeye eklenebileceği gibi başka amaçlarla da kullanılabilir.

e) Borsada Oluşan Değer Artışları:

Hesap planında "526 - Borsada Oluşan Değer Artışları" hesabında izlenilir. Borsada işlem gören mali duran varlıkların elde etme maliyetini aşan borsa değerleri bu fonda muhasebeleştirilir.

B) KAR YEDEKLERİ:

Kar yedekleri yasal, statü ve olağanüstü yedekler ile yedek niteliğindeki karşılıklar ve özel fonlar gibi şirketin faaliyeti sonucu elde edilen karların dağıtılmamış kısmını ifade eder. Başka bir deyişle, Kanun, ana sözleşme hükümleri ya da işletmelerin yetkili organları tarafından alınan kararlar gereğince dağıtılmamış ya da işletmede alıkonulmuş karlar kar yedek olarak isimlendirilir.

Dönem karından ayrılan yedeklerin herhangi bir yılda sermaye ilave edilmesi ortaklara fiilen dağıtılan kar payları ile işletmenin sermaye arttırımına iştirak edilmesi aynı mahiyettedir. Bu nedenle kar yedeklerinden karşılanan sermaye arttırmaları sonucunda şirket ortaklarının bedelsiz hisse senedi iktisabı işletme açısından kar dağıtımı ortaklar açısından da kar payı hükmündedir.

Ancak Kurumlar Vergisi Kanun'unun Geçici 23/a maddesi gereğince gayrimenkullerin ve iştirak hisselerinin satışından ve üretim tesislerinin yeni kurulan bir şirkete aynı sermaye olarak konulmasından doğan ve sermayeye eklenilmesi şartıyla vergilendirilmeyecek olan, kazanç esas itibarıyla kar yedeği olmakla beraber anılan kanun maddesinin üçüncü fıkrasında bu kazançların sermayeye eklenmesinin kar dağıtımı sayılmayacağı belirtilmiştir. Bu nedenle esas itibarıyla kar yedeği olmasına karşın, anılan kazançların sermayeye ilavesi nedeniyle şirket ortaklarına verilecek

bedelsiz hisse senetleri kar payı olarak kabul edilmeyecektir. (Söz konusu uygulama 31.12.1998 tarihinden son bulacaktır.)

a) Yasal Yedekler:

Tek düzen hesap planında "540 - Yasal Yedekler Hesabında" muhasebeleştirilir. Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre işletmenin karı üzerinden ayrılan; I. Tertip Yasal Yedek Akçe ile II. Tertip Yasal Yedek Akçe nedeniyle oluşturulan fonlardır.

b) Statü Yedekleri:

Hesap planında "541 - Statü Yedekleri Hesabında" muhasebeleştirilir. Şirketin ana sözleşmesi hükümlerine göre ayrılan yedekler statü yedekleri olarak adlandırılan bu fonu oluşturmaktadır.

c) Olağanüstü Yedekler:

Hesap planında "542 - Olağanüstü Yedekler Hesabında" izlenilir. Anonim şirketlerde genel kurul tarafından ayrılmasına karar verilen olağanüstü yedek akçeleri ile dağıtılmamış karlar bu fonda muhasebeleştirilir.

d) Maliye Artış Fonu:

Hesap planında "543 - Maliyet Artış Fonu Hesabında" izlenilir. İşletmenin aktifinde kayıtlı bulunan gayrimenkul, iştirak hisseleri ve amortismanı tabi iktisadi kıymetlerin elden çıkarılmasında vergi kanunları çerçevesinde arttırılan maliyet bedeli bu fonda muhasebeleştirilir.

**e) Sermayeye Eklenecek
İştirak Hisseleri ve
Gayrimenkul Satış
Kazançları:**

Hesap planında "544 - Sermaye Eklenecek İştirak Hisseleri ve Gayrimenkul Satış Kazançları Hesabında" izlenilir. İşletmenin aktifinde kayıtlı iştirak hisseleri ile gayrimenkul satış kazançları, vergi kanunları gereğince aranılan şartların yerine getirilmesi kaydıyla işletmeye kar olarak kayıt edilmeyip, bu fonda toplanılır.

IV-DEĞERLENDİRME

Anonim şirketler sermaye arttırımı sırasında ortaklarına bedelsiz hisse senedi verebilmektedir. Şirketlerin sermaye arttırımında ortaklarına hisse senedi verebilmeleri için sermaye arttırımının sermaye yedekleri veya kar yedekleri olarak adlandırılan fon ve kaynaklardan karşılanmış olması gerekmektedir.

İşletmenin pasifinde bulunan sermaye ve kar yedekleri belirli şartların gerçekleşmesi halinde sermayeye ilave edilebilir. Bunların sermayeye ilavesi nedeniyle meydana gelen sermaye artışı için ise; şirket ortaklarına hisseleri oranında bedelsiz hisse senedi verilebilir.

Sermaye yedekleri şirketin ver-giye tabi karından ayrılan bir fon olmaması nedeniyle, sermayeye eklenmesi halinde bir kar dağıtımı söz konusu değildir. Kar yedekleri ise çeşitli nedenlerle işletmenin karından dağıtılmamış olan kısmı oluşturması nedeniyle sermayeye eklenmesi kar dağıtımı hükmündedir.

Bu nedenle vergilendirme açısından sermaye arttırımının iç kaynaklardan karşılanarak yapılması ve ortaklara bedelsiz hisse senedi verilmesi durumunda iç kaynakların sermaye yedeği veya kar yedeği olması önem arz etmektedir.